

§. 282.

Exortis deinde sectis graecanicis philo- Quae
sophi quoque multa de republica in scholis ^{ad}
differuerunt; sed auctor systematis denique Grae-
fuit *Aristoteles*, cuius libri ethicorum, oeco- cos?
nomicorum, & politicorum hodieum ex-
tant. Fatendum tamen est, celebres ante
eum iam politicae cultores, *Socratem*, *Pla-*
tonem, & *Xenophontem* fuisse.

§. 283.

Medio aevo eadem illius, quae aliarum Quae
scientiarum fuere fata; omne nimirum sanae medio
politicae studium intercudit atque perniciofa aevo?
praecipue inualuit opinio, omnibus ad finem
mediis uti licere politico, seu bona seu ma-
la in se spectata essent.

§. 284.

Restaurandae faniori politicae operam Quae
dedere omnes ii, qui partim deinde in scho- recen-
lis scripta Aristotelis explanarunt: partim tiore
ipsi proprios libros de politica scripserunt. aevo?
Prae innumeris aliis celebria sunt nomina
Conringii, *Grotii*, *Puffendorffii*, *Montesquiaci*.

CAPVT I.
DE REIPUBLICAE FORMIS ET
SVPREMA POTESTATE.

§. 285.

Republica salua & incolumis consistere ne- Quid
quit, nisi singula eius membra ad bo- sum-
G 2 num

num commune promouendum collaborent; igitur leges constitutae esse debent, ad quas singulorum actiones conformandae sunt; igitur potestas quoque existere debet leges ferendi, earumque obseruationem vrgendi. Potestas ea *summum imperium*, illa praeditus *imperans*, parens *ciuis* aut *subditus* dicitur.

§. 286.

Quod officium *Imperantis* officium, ex ipsa reipublicae notione, proinde est, communem salutem & tranquillitatem promouere, aptis ad hunc finem mediis vti, idoneas constituere leges, earum & naturalium diuinarumque obseruationem vrgere, ad subditorum felicitatem omnia dirigere: *Subditorum* vero est, imperanti & legibus obedientiam praestare, omnia ad salutem reipublicae conferre, atque bonum commune priuato praeferre.

§. 287.

Quid forma reipublicae? Cum familiae plures in rempublicam coiuerunt, cogitandum illis fuit, cui curam administrandae committerent, vni an pluribus personis: itemque absolute, an sub certis conditionibus. Hinc diuersae rerum publicarum formae sunt exortae.

§. 288.

Quid forma recta & aberrans? Imperantes porro vel salutem & felicitatem publicam pro principali & vltimo fine habent, vel vtilitatem propriam praecipue quaerunt, felicitatemque reipublicae pro fine secundo habent. Forma prior *recta*,
al-

altera *aberrans* dicitur; siquidem prior naturae reipublicae conformis est, posterior aduersatur.

§. 289.

Recta reipublicae forma, in qua summum imperium & potestas ciuilis penes vnum est, *monarchia* seu regnum, & imperans *monarcha* dicitur. Monarchia degenerat in *tyrannidem*, si persona imperans data opera contra salutem communem praecipiat, priuatae suae vtilitati solum intenta.

Quid
monar-
chia &
tyran-
nis?

§. 290.

Forma reipublicae, in qua summum imperium & ciuilis potestas est penes optimates, *aristocratia* dicitur. Degenerat aristocratia in *Oligarchiam*, cum optimates summo imperio, suis solum intenti commodis, ad detrimentum reipublicae abutuntur.

Quid
aristo-
cratia
& oli-
garchia?

§. 291.

Reipublicae forma, in qua summum imperium & potestas ciuilis est penes populum, *politia* vocatur. Degenerat politia in *democratiam*, cum populus summo imperio in detrimentum felicitatis communis vtitur. Exemplo sit respublica Atheniensis, quae omnes rectas & aberrantes successiue formas est experta.

Quid
politia
& de-
mocrati-
a?

§. 292.

Atque hae sunt simplices rerumpublicarum formae; mixtarum multo maior esse potest numerus, prout nempe summa po-

Quae
forma
mixta?

testas inter plures diuersimode diuisa est, quae partim in principe & partim in optimatibus aut alio statu aut plebe residet. Sic expulso Tarquinio superbo summum imperium Romae erat partim apud Consules, partim apud Senatum, partim apud plebem.

§. 293.

Quae
forma
prae-
stat ?

Cum quaelibet reipublicae forma sua habeat commoda, tum imperium tamen vnius seu monarchia ceteris praestat ; equidem vbi cura boni communis optimatibus aut plebi commissa est, necessario euenit, vt & deliberationes nimium lente procedant, & capta consilia pluribus innotescant : at vero tum mora deliberationum tum consiliorum euulgatio plurimum felici consiliorum executioni obest ; igitur imperium vnius plurium imperio praeferrī debet. Intellexere id olim Romani, atque eam ob causam rebus angustis Dictatorem elegere.

§. 294.

Quae
requisi-
ta im-
peran-
tium ?

Imperanti cura boni communis incumbit ; igitur 1. nosse debet media, quibus felicitas & securitas publica obtinetur : 2. habere debet constantem & perpetuam voluntatem, nil decernendi aut agendi, nisi salutis publicae causa : h. e. imperans ornatus esse debet omnibus virtutibus intellectualibus & moralibus : scientia, sapientia, prudentia, iustitia &c.

§. 295.

§. 295.

Hinc patet error *Machiauellistarum*, qui principem omni obligatione interna soluunt, speciem virtutum moralium commendant, illas & religionem pro medio solum habent priuata principis commoda promouendi, finesque propolitos obtinendi.

Quis error Machiauellistarum?

§. 296.

Ex reipublicae & summae potestatis notione fluit, imperanti diuersa competere debere iura, sine quibus respublica salua consistere nequit; vt est 1. *potestas legislatiua*, seu ius leges ferendi, interpretandi, restringendi, abolendi, quosdam ab eorum obseruatione eximendi: 2. *potestas executoria*, seu ius ciues ad legum tum naturalium tum posituarum obseruationem adigendi, opportunis quibuscumque mediis: proinde plectendi delicta publica & priuata; vnde quoque *ius vitae & necis* manat: 3. *ius summae inspectionis*, vi cuius omnium ciuium & priuatorum societatum actionibus inuigilat, ad reddendam rationem vocat &c. 4. *potestas imponendi onera*, seu sumtus ad executionem operis cuiuscumque necessarios exigendi: 5. *dominium eminens*, seu potestas bonis priuatorum vtendi ad necessitatem reipublicae; siquidem ex ipsa notione societatis, bonum priuatum publico posthabendum: 6. *ius belli & pacis*, vi cuius foedera sancit, pacem aut bellum decernit, milites legit, & nutrit, munita loca condit, armamentaria instruit, pacis tempore iam de necessariis ad bellum cogi-

Quae iura imperantium?

tans. Praeterimus cetera, quae enumerare non est huius loci.

§. 297.

An
summa
potestas
depen-
dens
est?

Nec minus manifestum est, potestatem summi imperantis natura sua omnino independentem & illimitatam esse; summus imperans ergo neque iudicem vllum supra se habet praeter Deum: neque rationem actionum suarum populo reddere obligatur; nisi aliud speciali pacto sit constitutum. Vnde intelligis perniciosum errorem *Monarchomachorum*, qui principem pro populi administro habuerunt, atque ciuium iudicio subiectum temere pronuntiarunt.

§. 298.

Quae
obliga-
tiones
subditi?

Quoniam ius vnus intelligi sine obligatione alterius nequit, patet, subditum obligari ad obediendum tum legibus, tum reliquis principum decretis: patet perinde, subdito non competere ius in actiones & decreta principum inquirendi, neque licere vmquam potestati executoriae resistere.

C A P V T II.

DE CVRA IMPERANTIS CIRCA

NUMERVM CIVIVM.

§. 299.

Cur au-
gendus
ciuium
nume-
rus?

Prima imperantis in republica cura esse debet, vt ciuium numerus augeatur; equidem ideo necesse erat maiores societates con-